

1

*Yaratıcı bazen bir insanın kaderini
başka bir faninin elleri ile yazar.*

1975 yılı Haziran ayı.

Akdeniz'den kıyısındaki kentlerin üzerine doğru nemli, sıcak bir meltem esiyordu.

İngiltere'den, ikisi beyaz ve orta yaşlı öğretim üyesi, üçüncüsü siyahî ve orta yaşın üzerinde bir şirket yöneticisi, sonuncusu ise şehirden genç bir tercüman olmak üzere dört adam, ayın yirmi sekizinde öğlen vakti Türkiye'nin Akdeniz kıyısındaki en büyük kenti Adana'nın elli iki kilometre kuzeyinde bulunan Karaisalı adlı ilçesine geldiler. Beyaz adamlardan biri arkeolog, diğeri tarihçiydi. Ziyaret nedenlerini pek kimse anlamamıştı; ancak anlatmaya çalıştıkları kadarıyla, mensubu oldukları üniversitede bir süredir ortaklaşa yürüttükleri akademik bir çalışmayı destekleyecek nitelikte veri toplayabilmek amacıyla bir inceleme gezisine çıkmış bulunuyorlardı. Zenci olan dostları ise onlara eşlik etmek için gelmişti.

İlkin kasaba merkezinde bulunan eski bir kahvehaneye uğrayarak tercümanları aracılığı ile oradaki bazı kişilerle tanışıp bir süre sohbet ettiler. İkinci üzeri köylülerden birinin daveti üzerine, o günden itibaren bir hafta süreyle evinde konuk oldular.

Kasabada geçirdikleri ilk günlerde gündüzleri merkezde ve yakın yerleşim birimlerinde bulunan belli başlı tarihi yapılar üzerinde incelemeler yaptılar, çok sayıda fotoğraf çekip ayrıntılı bir biçimde notlar tuttular.

Son günlerinde ise, eğlence olsun diye kasabanın Kuzeybatı bölgelerine doğru uzun doğa yürüyüşlerine çıkmışlardı. Öyle ki gün doğmadan çıktıkları bu gezilerden geri döndüklerinde, hava yine kararmış oluyordu. Bu arada, her akşam yemeğinden sonra kahvehaneye gidip kasabalılarla sohbet ediyorlardı.

Yedinci gün, bu kez köyden başka birilerinin verdiği atlarla aynı bölgenin kuzey derinliklerine doğru hiç olmadığı kadar uzaklaşarak gün boyu dolaşmış, ikindi vaktine doğru tam bir doğa harikası olduğu konusunda hemfikir oldukları çok güzel bir vadide karar kılarak oradaki bir mağaranın önünde yemek molası vermeye karar vermişlerdi.

Yemekten sonra mağaraya girerek içerisini incelemeye koyuldular. İçeride kaldıkları beş on dakikanın ardından dışarıya çıktıklarında iki kişiydiler. Zira siyahî olan dostları içeride çantasından çıkardığı çekice benzer bir aletle mağaranın doğu duvarına büyük karakterlerle üç harflik bir kelimeyi kazımakla meşguldü. Biraz sonra geri dönme vaktinin geldiğini hatırlatarak kendisini çağırmakta olan arkadaşlarına içeriden seslendi:

“Ah, sanırım biricik kızımı düşünürken iyice çocuklaşıyorum! Bitmek üzere!”

2

*Yeni bir yaşam kurmak için önce
yaşadığımız yeri terk etmek zorundayız.*

Otuz yıl öncesi.

1945 yılı Ağustos ayının ilk günleriydi.

Öğlen vakti olduğu için, güneş gökyüzünün tam tepesindeydi. Hava öylesine sıcaktı ki ufuklara değin uzayıp giden karpuz-kavun ekili arazilerde herhangi bir canlı varlık göze çarpmıyordu. Belli ki kavurucu sıcaktan korunmak için kuşlar bile تنها birer gölgeliğe sığınmışlardı.

Doğu illerinden gelip Akdeniz'in verimli ve bereketli efsanevi kenti Çukurova'ya doğru gürültü ile yol alan trenin dördüncü kompartımanında oturmakta olan bir aile, bilet kontrolü için içeri henüz girmiş olan kondüktörü görür görmez ayağa fırlamıştı. Üzerinde kurşun rengi resmî kıyafet olan görevli kırklı yaşlarında gösteren orta boylu ve orantısızca kilo almış bir adamdı. Oldukça dikkat çekici göbeği, biraz aşağıdan sıkıca bağlanmış olan eski püskü ve kahverengi kemerinin üzerinden sarkıyordu. Ona

bakan biri önce kocaman göbeğini, sonra da kendisini görürdü.

Kadının yanı başında bir yaşlarında çelimsiz ve soluk benizli bir erkek çocuğu oturuyor, onun solunda ise kendisinden yaklaşık iki yaş büyük olan ağabeyi ayakta dikiliyordu. Aşağı yukarı beş yaşında gösteren ve biraz öncesinde annesinin ikide bir sertçe “Sonay!” diye seslenerek camdan dışarıya sarkmaması için ikaz ettiği ablaları ise yine aynı koltuğun cam tarafında durmuş, içeri giren görevliyi gözlerini bile kırpmadan seyrediyordu. Üniformalı kimselere pek alışık olmadıkları, adamın karşısında takındıkları son derece edepli, hatta tedirgin tavırlarından anlaşılabilirdi.

Kadın bilet kontrolü yapıldığını anladığı için hiç duraksamadan çantasından biletleri çıkarıp görevliye uzattı. Adam biletlere bakarken dudaklarını birbirine bastırarak kendi kendine konuşmuş gibi:

“Demek Adana’ya gidiyorsunuz?” diye mırıldandı.

Köylü olduğu anlaşılan adam, çekingenlik ve saygı dolu bir tavırla başını sallayarak:

“Doğrudur efendim.” diyebilirdi.

Kondüktör, ilk ve son kez kullanılmış olduklarını belirtmek amacıyla biletleri elindeki penseye benzeyen aletle birer kez delerek kadına iade etti. İyi yolculuklar diledikten sonra diğer kompartımanları dolaşmak için dışarı çıkmak üzereyken tekrar geri dönüp ailenin eşyalarına şöyle bir bakış fırlattı ve ağzını hafifçe büktü.

“Eşyalarınız da çokmuş!” dedi.

Kadın kocasından önce davranarak:

“Çukurova’ya taşınıyoruz.” diye karşılık verdi.

Adam, “Öyle mi?” dercesine kaşlarını kaldırarak başını salladı.

“Anladım. Hayırlı uğurlu olsun.” dedi ve gitti.

Adam gittikten sonra kadın yerine oturdu, sol yanında oturan küçük oğlunu kendine doğru çekerek şefkatle sarıldı, sağ yanağına kocaman bir öpücük kondurdu ve onunla konuşmaya başladı. Sesine çocuksu bir ton vererek ona bir şeyler anlatıyor, o ise arada bir başını kaldırıp mutluluktan parıldayan gözleri ile annesinin yüzüne saf saf bakıyordu. Arada bir yukarıdan yüzüne doğru kayan başörtüsünü eliyle düzeltten kadın, uzun boylu ve zarif yapıydı. Kaşları siyah, kirpikleri uzundu. Beyaz tenliydi ve yüzü hemen her güzel kadında görülen şekliyle dolunay gibi parlıyordu.

Kocasını tekrar karşı köşeye geçip oturmuş, kondüktör içeri girmeden önce tabakasından çıkarıp yakmış olduğu; ancak ondan çekindiği için gidinceye kadar avucunun içine sakladığı kaba tütünden elde sarılmış sigarasını içmeye devam ediyordu. Ufak tefek bir adamdı. Kadınla karşılaştırıldığında daha kısa boylu olduğu anlaşılıyordu. Yüzü hafif ince, teni ise kızıla çalıyordu. Gülmeyi fazla sevmeyen, sürekli olarak çenesini geri çekip alttan gıdısını şişiren haliyle gururuna pek düşkün biri olduğu izlenimi veriyordu.

Kadın kocasına dönerek:

“Herhalde kendi evimizi yapana kadar kardeşin Zübeyirlerde kalacağız.” dedi.

Adam bitmek üzere olan sigarasından son bir nefes daha çektikten sonra başparmağı ile orta parmağının arasına sıkıştırdığı izmariti trenin penceresinden dışarıya kurşun gibi fırlattı. O hareketi, genzini garip bir gürlütle temizleyerek yarı açık pencereden dışarıya savurduğu irice bir tükürük izledi. Çektiği son nefesin dumanları parçalar halinde ağzından hâlâ tüterken ceketinin sol dirseğini kaldırıp ağzını sildikten sonra:

“Başka çaremiz yok Filiz. Zübeyir becerikli biridir. ‘Size bir kulübe yaparız.’ demişti. Biliyorsun, bugünlerde

geleceğimizi biliyor. Endişe etme, çoktan işe koyulmuştur bile.” diye yanıt verdi.

Her ikisi de yirmili yaşların ortalarında bulunan Yılmaz ile Filiz, yıllardır Adana kentinin ortalama olarak seksen kilometre doğusundaki Osmaniye ilçesine yakın bir köyde oturuyor ve fıstık ekimi yapılan tarlalarda yevmiye usulü işçi olarak çalışıyorlardı.

Kendilerine ait tarlaları olmadığından, kazandıkları paranın geçinmelerine yettiği söylenemezdi. O yüzden, Filiz çocuklarına bakabilmek için farklı yollar bulmak zorunda kalıyordu. Bazen tarlalardan ve bahçelerden topladığı yenilebilir türden otlarla, bazen sapanla avladığı kuşların etiyle saç arasında börekler bile yapıyordu.

Yılmaz’ın ağabeyi Zübeyir ise Adana’ya birkaç sene önce taşınmıştı. Ara sıra onları ziyaret etmek için köye geldiği oluyordu. Bir seferinde, ziyareti sırasında onlara da aynı şeyi teklif etmişti.

“Adana’ya gelirsiniz birlikte çalışır, geçinir gideriz.” demiş, ardından onlara şehir yaşamının nimetleri üzerine ateşli bir söylev vermişti.

Anlattıkları kardeşi ile eşinin kulaklarına hoş geldiği için akıllarında yer etmiş; ancak Yılmaz yeniliklerden ürken ve risk almaktan çekinen bir adam olduğundan kardeşinin teklifi üzerinde bir türlü net bir karara varamamıştı. Filiz ise tam aksine yeniliklere daha açık, enerjik ve girişken bir kadındı. Nitekim çok geçmeden kocasını şehre göç konusunda ikna etmeyi başaracaktı. Birlikte büyük şehre gidecek, ne iş bulurlarsa çalışacak, kendileri ve çocukları için yepyeni bir yaşam kuracaklardı.

Köyde yaşadıkları süre içinde, onca yoksulluk bir yana, Yılmaz’ın babasından devamlı eza görmüşlerdi. Annesi vefat ettikten sonra babası yeniden evlenmiş ve yeni karı-

sı onu oğullarına, özellikle Yılmaz'la Filiz'e karşı boyuna kışkırtmıştı. Saf bir adam olan babası zaman zaman etki altında kalıyor, Yılmaz'a ve eşine karşı türlü kabalık ve eziyetler ediyor, hatta kimi zaman sıradan bahanelerle onları jandarma karakoluna şikâyet bile ediyordu.

Aslına bakılırsa evlendikleri ilk haftadan beri Yılmaz ile Filiz'in arası da çok iyi sayılmazdı. Ömrü boyunca halkın geleneksel öğretilerinden başka bilgi kaynağına rastlamamış olduğundan dolayı hep toplumun ağzına bakan ve doğal olarak karısının ikinci kocası olmaktan duyduğu rahatsızlıkla sık sık kıskançlık krizlerine giren Yılmaz'ın Filiz'e karşı olan hırçınlığı gitgide artıyordu. Ona sık sık olmadık hakaretler ediyor, dahası kimi geceler tekme tokat döverek kapı dışarı ettiği oluyordu.

Filiz iki ateş arasında kalmıştı, ne kocasına ne de babasına yaranabiliyordu. İçine düştüğü kargaşanın, gürültü patırtının ortasında kendisi ve çocukları için parlak bir gelecek göremiyor olmanın göç kararının alınmasına ağırlık koymasında etkili olan nedenlerden biri olduğunda kuşku yok gibiydi.

3

*Ortalama bir aydan
biraz daha kibar bir adam...*

Dilerseniz Filiz'in Yılmaz ile karşılaşmadan önceki ilk evliliği ve o süreçte yaşadığı yürek parçalayıcı dramına kısaca değinelim.

Osmaniye'nin merkeze biraz uzak bir köyünde oturmakta olan Filiz, on altı yaşına geldiğinde görücü usulü ile yakın bir köyden bir delikanlıyla evlendirilmişti. O günlerde toplumda yerleşik olan anlayışa göre, bölgede genç kızlara evlenecekleri kişiyi seçme ya da ona itiraz etme hakkı tanınmadığını, damat adayının seçiminde kızın babasının neredeyse mutlak söz sahibi kabul edildiğini belirtmemiz gerekir. Her ne kadar kimi merhametli babalar kızlarına ona talip olan kişi ile evlenmek isteyip istemediğini sorma lütfunda bulunuyor idiyse de, katı ataerkil kültürel yapı içinde bu yalnızca gizli ve kural dışı bir hoşgörü olarak algılanıyor, hatta çoğunlukla babanın zaafı olarak görüldüğü için bir parça yadırganmaktan da kurtulamıyordu.

Açıkçası, Filiz'e de evlenmek isteyip istemediğini veya evleneceği kişiyi sevip sevmediğini soran olmamıştı. Bu nedenle, Filiz'in ilk evliliğini yaparken neler düşünüp neler hissettiğini hiç kimse bilmiyordu. Evlendiği adam hakkında net bir biçimde bilinen iki şey vardı: Birincisi, iri kıyım ve sert yapılı biri olduğu, ikincisi ise daha önce bir evlilik yapmış ve eşinin sonradan evi terk etmiş olduğuydu.

Adet olduğu üzere, Filiz evlendikten sonra eşinin yakınlarındaki köyüne yerleşmişti. Köydeki babadan kalma tarlalarında az miktarda gelir getiren pamuk ve buğdayın yanı sıra, evin günlük gereksinimlerini karşılamak amacıyla mevsimlik sebzeler yetiştiriyorlardı.

Bir süre sonra eşi kanunun emrine uyararak asker ocağına katılmış, o gittikten birkaç ay sonra bir erkek çocukları dünyaya gelmişti. Geçici bir ayrılık halinde olsalar da, en azından ocağı tüten sıcak bir yuvaları vardı.

O günlerde köyün yakınlarında bir yerde iki yıl kadar öncesinde başlatılmış olan bir baraj inşaatında çalışmak üzere çoğunluğu ülkenin doğu illerinden gelmiş olan kalabalık bir işçi grubunun başında atmış beş yaşında Ali adlı bir taşeron bulunuyordu.

İşçiler geldikleri günden beri köyün yakınında bir yerde kurdukları çadırlarda barınıyor, köylülerin "Ali Ağa" diye hitap ettikleri taşeron ise köyün içinde kiralamış olduğu bir evde yalnız başına kalıyordu. Ali Ağa ile işçiler köyden hem günlük yiyecek ve içecek ihtiyaçlarını karşılıyor hem de geçen süre içinde samimiyet kurdukları bazı köy sakinlerinin evlerine akşamları misafir olabiliyorlardı.

Ali Ağa, Filiz'in eltisinin annesi ve barajın inşaatında kalıp ustası olarak çalışan kocası Ahmet Usta ile bir süredir yakın bir dostluk içindeydi. Akşamları sıklıkla onların

evlerine ziyarete geliyor, birlikte çay ve sigara içip gece yarlarına kadar sohbet ediyorlardı. Filiz, işçileri ve Ali Ağa'yı pek fazla tanımazdı. Onlarla olan ilişkisi, düşük bir ücret karşılığında çamaşırlarını yıkamak ve bugün Anadolu'da hâlâ yaygın olarak tüketilen “yufka ekmek” ve “bazlama” yapıp satmaktan ibaretti.

Altmış yaşına yakın olmasına rağmen, Ağa'nın dinç bir görünümü vardı. Uzun boylu, hayli esmer ve şişmanca görünümlü bu adam, kalın bıyıkları ve delip geçen keskin, ürkütücü bakışları ile bir taşerondan ziyade, toplum tarafından “çakal” diye tabir edilen bir tetikçiyi andırıyordu. Sesi gür, aksanı oldukça bozuktu. Konuşma şekli, sürülmüş bir tarlada yalpalayarak ilerleyen bir traktör çağrışımı yapıyordu. Buna rağmen konuşmayı çok sever, dinlemekten nefret ederdi. Kısa ve basit bir konuyu anlatırken bile ilgisiz ve gereksiz pek çok ayrıntıya dalarak meseleyi fazla uzatmasından dolayı, bazı kimseler bölgede yaygın olan alaycı bir tabirle onun “sözü bereketli” biri olduğunu söylüyorlardı. Kendisi konuşurken dinlemeyenlere için için kızar; ancak diğer kimseler konuşurken etrafına bakınmakta ve başka bir işle meşgul olmakta sakınca görmezdi. Her an sorun çıkarmaya hazırmış gibi bir hali vardı. Konuşurken sesini yükselttiği zaman diğer kimseler susmayı ya da alttan almayı daha güvenli buluyordu. Yemek yerken ağzına aldığı kocaman lokmalarla yanakları o kadar şişiyordu ki etraftaki bazı kimseler gerçekten seyirlik sayılabilecek bu manzarayı haber vermek için gizlice birbirlerini dürtüklüyorlardı. Bütün bunlar bir araya getirildiği vakit, görgü kuralları açısından ortalama bir ayıdan biraz daha kibar biri olduğu söylenebilirdi.

Aslına bakılırsa, gerek davranışları gerekse ilginç ve bol mavralı konuşması ile insanları çok güldürdüğü için, köy-